

Colm Tóibín: Nora Webster

Ihmisen muuttuva mieli
RIITTA VAISMAA (21.6.2016)

Ihmisielen tarkkanäköinen ja eläytyvä kuvaaja Colm Tóibín on kirjoittanut sävykkään ja oivaltavan tutkielman leskeydestä. *Nora Webster* kertoo naisen ja hänen perheensä elämästä etelä-irlantilaisessa pikkukaupungissa 1960-luvun lopulla aviomiehen ja isän varhaisen kuoleman jälkeen.

Tóibín on loihtinut *Nora Websteriin* viehättävän vanhanaikaisen tunnelman, joka muistuttaa kirjailijan hieman varhaisempaan aikaan mutta samoille kulmille sijoittuvaa romaania *Brooklyn* (2009). *Nora Websterin* ajankuva on aito ja tarkka. Samalla romaani on yleispätevä inhimillisten tunteiden ja kanssakäymisen kuvaajana.

Nora Websterissä tärkeintä ei ole juoni. Tärkeintä on se, mitä ihmisen mielessä tapahtuu, miten ihminen selviää traumaattisesta tilanteesta ja luo sen jälkeen uutta identiteettiä.

Tóibínin viipyilevä tyyli sävyttää koko romaanin melankolista mielialaa. Tämän Kaijamari Sivillin suomennos taas hienosti toistaa.

Nora Webster perheineen asuu Enniscorthyssä Etelä-Irlannissa. Samasta paikasta kirjailija on itsekin lähtöisin. Sieltä *Brooklynin* päähenkilö Eilis Lacey lähti edellisellä vuosikymmenellä Atlantin yli. Romaanin alussa osanottokäynnille Noran luo saapuu Eilisin äiti.

Nora Webster on kertomus suuresta rakkaudesta, joka ei pääty kuolemaan. Noran puoliso ja hänen neljän lapsensa isä Maurice sairastuu ja kuolee aivan liian varhain. Nora ja Maurice ovat tuolloin nelikymppisiä. Perheen pojat ovat vielä kouluikäisiä, tyttäret sen sijaan ovat jo opiskelijoita ja melko lailla omillaan.

Äidin ja poikien elämän muokkautuminen on keskiössä. Tóibín ei kirjoita ensimmäistä kertaa äidistä ja pojista. Todella hieno novellikokoelma *Äitejä ja poikia* ilmestyi 2006.

Mauricen kuolema tulee yllättäen. Nora unohtaa miehen viimeisinä elinaikoina lapsensa. Pojat ovat Mauricen viimeiset viikot Noran tädin hoivissa, eikä äiti edes soita koko aikana. Toinen poika oireilee alkamalla änkyttää, toisesta tulee huolehtija.

Noran sisaret asuvat melko lähellä ja ovat valmiita auttamaan, mutta he ovat aina tuntuneet Norasta vierailta. Sisarusten suhde on monimutkainen, mikä pohjaa heidän lapsuuteensa. Nora on ollut aina isosisko, jolla on ollut vastuunsa tyttöjen äidin kuoltua. Noralla sujuu paremmin miehen sisarusten kanssa; he tuntuvat läheisemmiltä kuin omat sisaret. He olivat läsnä kuoleman odotuksessa ja sen aikana. He myös auttavat paljon. Noran perheen taloutta kohentaa, kun miehen sisar maksaa toisen tyttären opinnot ja antaa toiselle pojalle mahdollisuuden kehittyä rakkaimmassa harrastuksessaan: poika saa varustaa tädin taloon pimiön, ja täti auttaa hankkimaan tarvittavat välineet. Myöhemmin sisar maksaa myös pojan koulukuluja.

Pienen paikkakunnan piirit ja piirteet rasittavat Noraa. Hän haluaisi vetäytyä omiin oloihinsa, mutta osanottovierailuita riittää. Norasta tuntuu, että oven takana on aina joku; eikä paikkakunnalla ole tapana olla avaamatta ovea. Pienen paikan normit ja kontrolli ovat vahvat. Kaikki tuntevat toisensa, kaikki juurut kulkevat. Pitkään Nora pelkää tavata ketään edes kadulla. Hän ei kestä osanottoja, jotka tuntuvat vain tyhjiltä sanoilta. Nora on oudossa mielentilassa, kokee itsensä ulkopuoliseksi, elää vähän sivussa.

”Tällä hetkellä ainut aihe, mistä saattoi puhua, oli hän itse. Ja hänestä tuntui että kaikki olivat kuulleet hänestä aivan kylläkseen. Heidän mielestään hänen oli aika lopettaa murehtiminen ja ajatella muita asioita. Mutta muita asioita ei ollut. Oli vain se, mitä oli tapahtunut. Oli kuin hän olisi elänyt veden alla eikä jaksanut enää pyrkiä pintaan hengittämään. Se oli liikaa vaadittu. Paluu muiden ihmisten maailmaan tuntui mahdottomalta, hän ei edes halunnut sinne. Miten sen selittäisi kenellekään, joka tahtoi tietää, miten hän voi, tai kyseli, joko hän alkoi päästä yli tapahtuneesta.”

Tóibinin henkilökuva Norasta ei ole vain sureva leski. Nora näkee monet asiat huvittavina, eikä naurukaan ole Noralle surun keskellä vierasta.

Noran huolista vähäisimpiä eivät ole taloushuolet. Hänen ensimmäinen itsenäinen päätöksensä on rakkaan kesäpaikan myyminen. Jatkossa kesälomaa

vietetään vuokrattavassa asuntovaunussa. Eläkeasioiden järjestymisessä on alkuun hankaluuksia.

Noraa pyydetään avioliittoa edeltävään työpaikkaan. Nora kokee työn vapauden menetyksenä. Hän on tuntenut suurta vapautta voidessaan naimisiin menon jälkeen jättää työpaikkansa ja saadessaan jäädä kotiin. Lisäksi hän kokee nöyryyttävänä paluun samaan työpaikkaan, vaikka palkkaraha on tarpeen. Kun esimiehenä on vanha kiistakumppani, alkaa taisto, jonka Nora voittaa. Hän ei suostu alistettavaksi ja pompotettavaksi. Työnantaja asettuu puoltamaan Noraa ja järjestää tälle itsenäisen ja osa-aikaisen työn.

Äidin ja poikien elämä alkaa luonnistua, vaikka vaikeista asioista ei juurikaan puhuta. Nora on kuitenkin läsnä lapsilleen. Hän ei ole aikansa tyypillinen äiti. Hän antaa lapsilleen tilaa ja vapauksia, hän ei tyrkytä neuvoja vaan kuuntelee lasten omia ajatuksia. Hän huomaa, ettei aiemmin edes ajatellut poikien onnellisuutta. Nora huomaa poikien tottuvan perheen uuteen tilanteeseen ennen äitiään.

”Nora ajatteli taloa, sitä miten oudosti se oli täyttynyt poissaolosta. Hän tajusi, että heidän elämässään tapahtuneet muutokset ovat alkaneet pojista tuntua normaaleilta. Pojat eivät hänen laillaan etsineet joka kohtauksesta, joka hetkestä merkkejä siitä, mikä puuttui tai miten olisi voinut olla toisin. Isän kuolema oli asettunut heidän sisimpäänsä, johonkin sellaiseen osaan heistä, josta he eivät itse, siksäli kuin Nora osasi päätellä, eivät olleet edes tietoisia. He eivät itse huomanneet, miten vaivaantuneita olivat, ja saattoihan olla, että sitä ei huomannut kukaan muu kuin Nora, ja silti se tunne ei haihtuisi, Nora ajatteli, ei häviäisi vielä moneen vuoteen. Ei hänen olisi pitänyt yllättyä että tapasi heidät riitelemästä tullessaan varhain kotiin. Hänen pitäisi tehdä voitavansa, jotta saisi liennytettyä heidän epäluuloaan toisiaan ja kaikkia lähellään eläviä kohtaan.”

Pohjois-Irlannin konflikti vaikuttaa taustalla. Yhteiskunnallisia asioita Nora seuraa varsinkin miehen sisarusten kanssa. Nora ottaa rohkeasti kantaa politiikkaan ja myös kirkon asioihin, vaikka katoliset perinteet ovat vahvoja. Viikoittainen messussa käynti mm. kuuluu ilman muuta asiaan. Dublinssa opiskeleva tytär aktivoituu, osallistuu pasifistisiin mielenosoitukseen ja on yhtäkkiä tv-ohjelmassa ja käyttää puheenvuoroja. Nora kantaa tyttärestä huolta mutta ei ilman ylpeyttä.

Toisaikaisenakin Nora uskaltaa olla rohkea. Hän ei alistunut ilkeän esinaisen tahtoon, ja hän rohkenee toimia myös työnantajansa tahdon vastaisesti. Hän uskaltautuu mukaan ammattiyhdistykseen, vaikka tietää myllyn omistajien

raivostuvan. Hän toimii itsenäisesti, vaikka tietää, että voi menettää erikoisasemansa.

"Mick Sinnottin mentyä Noralla oli kevyt olo., hetken melkein onnellinen. Mies oli niin merkillisen itsevarma ja puhelias., niin moitteettoman hyvätapainen, että hän toi Noran mieleen ne kaukaiset ajat kun hän oli nuori ja kävi tansseissa. Mutta oli siinä muutakin – tunne johtui myös siitä, että hän oli tehnyt itsenäisen päätöksen kysymättä neuvoa keneltäkään. Tilaisuus oli tullut näin vaivatta eteen nyt ensimmäistä kertaa sitten Cushin talon myymisen jälkeen, ja hän oli iloinen että oli tarttunut siihen. Voi olla, ettei se ollut viisasta; voi olla että olisi järkevämpää olla kiitollinen Gibneyle. Mutta juuri nyt hänestä oli mukavaa olla olematta kiitollinen kenellekään."

Nora tavallaan ajautuu eri asioihin, hän ei jaksakaan panna ehdotuksille vastaan ja lupautuu milloin mihinkin. Näistä kohtaamisista avautuu hänen elämäänsä uusia polkuja. Laulamisen ja musiikin hän löytää lähdettyään vastahakoisesti laskemaan tietokilpailun pisteitä. Hän saa ystäviä ja ennen kaikkea harrastuksen, lähes intohimon musiikista. Välistä Nora miettii, että jos Maurice eläisi olisi hauska kertoa tälle uusista tapahtumista. Toisaalta hän pohtii, miten Maurice painuu unohduksiin, pian häntä ei edes mainita. *Brooklynin* Eilis Lacey'n itsenäistymiseen tarvittiin Atlantin ylitys, Nora Webster löytää musiikin.

"Kun Phyllis ottaa taas puheeksi Gramofoniseurassa, Nora nyökkäsi ja yritti näyttää vakavalta. Kaupungin kaikista tapahtumista Gramofoniseurassa viikoittainen kokoontuminen oli se, jota Maurice ja Jim ja sitä myöten myös Margaret pitivät huvittavimpana."

Gramofonilevyistä tulee Noralle intohimo. Alkuun musiikin harrastajien kiinnostus Noraa kohtaan liittyy Mauricen kuolemaan:

"Ovat huomanneet, että Gramofoniseurassa kaikki pitävät sinusta."

"Minä luulin, ettei minuun kukaan kiinnitä mitään huomiota."

"Kaiken sen jälkeen, mitä olet joutunut kokemaan, olet kaikkien mielestä..."

"Millainen?"

"No, kunnioitusta herättävä. Sitä kai se lähinnä on."

Nora on ponteva myös, kun nuorin poika siirretään koulussa toiseen, alemman tasoiseen luokkaan. Katsotaan, että isän kuolema aiheuttaa stressiä. Nora uskaltaa uhmata koko systeemiä ja onnistuu.

Nora on pitkään hyvin arka käyttämään rahaa. Lopulta hän ylittää tässäkin jonkin kynnyksen. Hän tekee remontin keneltäkään kysymättä. Silloin hän väsyttää itsensä, sairastuu ja tapaa kuumehoureissaan Mauricen. Tämä johtaa

käännekohtaan. Sisaret tyhjentävät kodin Mauricen vaatteista ja tavaroista, Nora polttaa vanhat kirjeet. Miehen kuolemasta on sentään jo kolme vuotta. Talosta tulee vihdoin oma. Tuolloin vielä kalliisiin gramofoniin ja lukuisiin levyihin Nora myös käyttää rahojaan.

Nora Websterin ajankuva on hyvin tunnistettava. On yksi tv-kanava ja yksi radiokanava. Kotirouvuus on normi. Hiusvärit ja etenkin raidat ovat uutta. Asiat hoidetaan useimmiten kirjeillä, joskus puhelinkioskissa, sittemmin hankitaan oma puhelin. Elämä on niukkaa; esimerkiksi sanomalehden tilaaminen olisi ylellisyyttä. Kuulento kiehtoo etenkin pikkupoikia.

Colm Tóibín (s. 1955) on Irlannin tunnetuimpia kirjailijoita, hän on myös kirjallisuuskriitikko ja yhteiskuntakriitikko. Tusinasta teoksesta on suomennettu vain kolme: *Brooklyn* (2011), *Äitejä ja poikia* (2013) ja nyt *Nora Webster*. *Brooklyn* nähtiin hiljattain myös elokuvana.

Colm Tóibín: *Nora Webster* (Nora Webster). Suom. Kaijamari Sivill. Tammi 2016. 410 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko.